

مصونتهای شغلی در حقوق ایران

دکتر منوچهر توسلی نایینی*

چکیده: یکی از مسایل مهم مورد بحث در حقوق عمومی مبحث مصونتهای شغلی است. این مبحث در حقوق ایران به دلیل اسلامی بودن نظام از ویژگیهای خاصی برخوردار می باشد. از یک طرف، بر اساس موازین اسلامی، هیچ مقامی از مصونیت برخوردار نیست و قانونگذار بر اصل تساوی مردم در مقابل قانون تأکید کرده است. از طرف دیگر، لازم است که بعضی افراد شاغل در مشاغل حساس، باید برای حسن انجام وظایف و حفظ استقلال شغلی خود، از مصونیت شغلی برخوردار باشند. بررسی چگونگی حل این تعارض در حقوق ایران نشان می دهد که دارندگان بین المللی مصونیت شغلی از جمله، روسای کشورها و سایر مقام های حکومتی، مأموران دیپلماتیک و کنسولی و مأموران و کارمندان سازمانهای بین المللی در قلمروی ایران، بر اساس ستهای اسلامی و تعهدات بین المللی ایران از مصونیتی مشابه با همقطاران خود در قلمرو سایر کشورها برخوردار شده اند. این مصونیتها به صورت مصونیت از تعرض، مصونیت محل اقامت و اموال خصوصی و مصونیت قضایی و اجرایی پیش بینی شده است. در مقابل، دارندگان داخلی مصونیت، به دلیل اسلامی بودن نظام با محدودیتهایی روبرو می باشند. با توجه به تأکید شرع مقدس اسلام و قوانین داخلی از جمله قانون اساسی بر برابری افراد در مقابل قانون، برای رهبر، رئیس جمهور و سایر مقام های حکومتی مصونیت اداری وجود ندارد. لیکن برای سه گروه از افراد از جمله نمایندگان مجلس، قضات و وکلای مدافع تا حدی مصونیت شغلی پیش بینی شده است. مصونیت پارلمانی در ایران صرفاً به صورت عدم مسئولیت در اظهار نظر و رأی، مصونیت قضات به صورت منع عزل و انتقال و تغییر شغل این افراد بدون رضایت آنان و مصونیت وکلای مدافع به صورت برخوردارگی از همان احترام و تأمینات قضات، در موضع دفاع است.

کلید واژه: مصونیت شغلی، مصونیت دیپلماتیک، مصونیت اداری، مصونیت پارلمانی، مصونیت قضات.

مقدمه:

یکی از مسایلی مهم مورد بحث در رشته حقوق و بویژه حقوق عمومی مبحث مصونیت‌های شغلی است. مبحث اخیر در حقوق ایران به دلیل اسلامی بودن نظام از ویژگی‌های خاصی برخوردار است. از یک طرف، بر اساس موازین اسلامی، هیچ مقامی از مصونیت برخوردار نیست و قانونگذار بر اصل تساوی مردم در مقابل قانون تأکید کرده است. از طرف دیگر، لازم است که بعضی افراد شاغل در مشاغل حساس، برای حسن انجام وظایف و حفظ استقلال شغلی خود، از مصونیت شغلی برخوردار باشند. لذا در این مقاله سعی ما بر این است که با مطالعه منابع حقوقی، چگونگی حل این تعارض را در حقوق ایران مورد بررسی قرار داده و نکات مبهم آن را روشن کنیم. بر این اساس و برای تسهیل در تحقیق، پس از بیان تعریف و مفهوم مصونیت شغلی، دارندگان این مصونیت در دو گروه بین‌المللی و داخلی، مورد بررسی قرار خواهند گرفت. در گروه اول، مصونیت روسای کشورهای خارجی و سایر مقامات حکومتی، مأموران دیپلماتیک و کنسولی و مأموران و کارمندان سازمان‌های بین‌المللی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در گروه دوم، نیز مصونیت مقامات قوه مجریه، نمایندگان مجلس، قضات و کلاهی مدافع بررسی خواهد شد.

الف - تعریف و مفهوم مصونیت شغلی

از لحاظ لغوی کلمه مصونیت واژه‌ای عربی است که از کلمه «مصون» به معنی «حفظ کردن» یا چیزی که مورد محافظت قرار گیرد، ریشه گرفته است. این کلمه اگر در مورد اشخاص بکار رود، یعنی آن شخص مورد محافظت است و از اجرای بعضی قواعد معافیت دارد. این محافظت را اگر در مورد اشخاص دارنده مصونیت بین‌المللی و یا داخلی بکار ببریم به مفاهیم زیر دست پیدا خواهیم کرد.

منظور از مصونیت شغلی در حقوق بین‌الملل، مستثنا بودن بعضی افراد، در سرزمین یک دولت خارجی از حیطة قدرت اجرایی آن دولت است. بنابراین مصونیت شغلی یک استثنا بر اصل حاکمیت سرزمینی است. هدف این مصونیت، احترام به اصل حاکمیت کشورهاست. از آنجایی که میان اصل تساوی حاکمیت و مصونیت شغلی پیوندی مستقیم وجود دارد، لذا نماینده دولت خارجی باید بتواند بدون دخالت دولت پذیرنده وظایف خود را به نحو احسن انجام دهد. مبنای این مصونیت در حقوق بین‌الملل، معاهدات بین‌المللی، عرف و نزاکت بین‌المللی است.

منظور از مصونیت شغلی در حقوق داخلی، تعرض ناپذیری بعضی از افراد و معاف بودن آنان از قواعد عامه کشور در امور قضایی، انتظامی، مالیاتی و غیره است. این مصونیت بعضی مواقع به مفهوم

عدم تغییر شغل یا عدم جابجایی اجباری محل خدمت و یا در مورد نمایندگان مجلس، آزادی در بیان و گفتار و رأی است. مصونیت در اینجا نوعی استثنا بر اصل تساوی افراد در مقابل قانون و دادگاه است. هدف این مصونیت، حفظ استقلال شغلی فرد و عدم تعرض به وی و تأمین حسن اجرای وظایف وی می باشد. مبنای این مصونیت، قوانین و مقررات داخلی منجمله قانون اساسی و قانون عادی است. پس از شناخت مفاهیم مصونیت و قبل از وارد شدن به بحث اصلی ذکر دو نکته لازم است. اول، بر طبق اصول کلی، مصونیت شغلی به مفهوم عدم مسئولیت دارنده آن نیست. به عبارت دیگر، مصونیت موجب معافیت از مسئولیت نمی گردد. بنابراین دارندگان مصونیت شغلی در حقوق بین الملل در کشور متبوع خود و دارندگان مصونیت شغلی در حقوق داخلی با شرایط ویژه ای قابل تعقیب و مجازات می باشند. به همین دلیل دارندگان مصونیت شغلی موظفند که قوانین و مقررات را رعایت نموده و در حیطه وظایف خود عمل کنند. دوم، در این تحقیق چون محور اصلی بحث افراد هستند، لذا مسائلی مانند مصونیت اماکن و اموال و ارتباطات مأموریت‌های خارجی از شمول تحقیق خارج است.

ب- مصونتهای شغلی در حقوق بین الملل

اصولاً پذیرش مصونیت نمایندگان دولتهای خارجی در قلمروی دولت دیگر به عنوان یک استثنا بر اصل صلاحیت سرزمینی هر کشور تلقی می شود. لیکن کشورها بدلیل توسعه روابط دوستانه و صلح آسبز و برخورداری متقابل از امتیاز مصونیت در روابط بین الملل، آنرا مورد قبول قرار داده اند. با توجه به این که بر طبق اصل ۱۱ قانون اساسی کلیه قوانین و مقررات کشور باید بر اساس موازین اسلامی باشد، لذا بررسی سابقه مصونیت فرستادگان خارجی در حقوق اسلام الزامی به نظر می رسد. با بررسی تاریخ اسلام و رویه پیامبر اسلام (ص) مشاهده می شود که پیامبر در برخورد با فرستادگان کشورهای خارجی با احترام بسیار رفتار می نمودند و بر مصونیت آنان تأکید داشتند. به نظر بعضی نویسندگان، در حکومت اسلامی مصونیت سفیر تا حدی بوده که پذیرش خطای سفیر یک دولت خارجی همانند جبران خسارت ناشی از تقصیر قاضی به عهده بیت المال بوده است. بنابراین، اصل مصونیت سفرا و فرستادگان خارجی در اسلام مورد قبول بوده است. لذا بر اساس این رویه و ضرورت ارتباط دوستانه با سایر کشورها، با تشکیل جمهوری اسلامی، مخالفتی با این مصونیت بوجود نیامد. مضافاً به اینکه، ایران مصونتهای شغلی شناخته شده در حقوق بین الملل را قبلاً در قالب عهدنامه های بین المللی مورد پذیرش قرار داده بود.

در حال حاضر، بر اساس ماده ۹ قانون مدنی ایران، هر معاهده بین المللی که به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد در حکم قانون تلقی می شود. بنابراین، با تصویب مجلس قبل از انقلاب و سیر تشریفات قانونی، کنوانسیونهایی چون کنوانسیون مزایا و مصونیت‌های ملل متحد (۱۳۵۲)، کنوانسیون مزایا و مصونیت‌های سازمانهای تخصصی ملل متحد (۱۳۵۲)، کنوانسیون وین راجع به روابط دیپلماتیک (۱۳۴۵)، کنوانسیون وین راجع به روابط کنسولی (۱۳۵۴)، کنوانسیون راجع به جلوگیری و مجازات جرایم علیه اشخاص مورد حمایت بین المللی منجمله مأموران دیپلماتیک (۱۳۵۷)، کنوانسیون مأموریت‌های ویژه (۱۳۵۳)، کنوانسیون راجع به نمایندگی دولتها در روابطشان با سازمانهای بین المللی جهانی (۱۳۷۶) عملاً در حکم قانون داخلی ایران درآمده است. در کنار این کنوانسیون‌های بین المللی، ایران در سطح منطقه ای، قوانینی در رابطه با مصونیتها و مزایای سازمان پیمان مرکزی (۱۳۵۲)، مصونیتها و مزایای سازمان کنفرانس اسلامی (۱۳۵۷) و در سطح بین المللی راجع به مصونیتها و مزایای آژانس بین المللی انرژی اتمی (۱۳۵۲) تصویب نموده است.

باید توجه داشته باشیم که به دلیل رفتار متقابل در حقوق بین الملل، همان گونه که نمایندگان دولتهای خارجی و سازمانهای بین المللی در قلمروی ایران از مصونیت‌های مقرر در حقوق بین الملل برخوردارند، اتباع ایرانی نیز که نماینده دولت ایران یا سازمانهای بین المللی در قلمروی کشور خارجی باشند از این مصونیتها برخوردارند. با توجه به مراتب فوق، مصونیت‌های شغلی بین المللی پذیرفته شده در حقوق ایران را می توان در سه دسته اخیر بررسی کرد. اول، مصونیت روسای کشورها و سایر مقام های حکومتی خارجی دوم، مصونیت مأموران دیپلماتیک و کنسولی سوم، مصونیت مأموران کارمندان سازمانهای بین المللی.

۱- مصونیت روسای کشورها و سایر مقامات حکومتی خارجی

مصونیت رییس یک دولت خارجی در قلمروی دولت دیگر یکی از پیامدهای اصل مصونیت کشور است که ریشه در نظریه نمایندگی در حقوق دیپلماتیک دارد. با توجه به این که تا کنون هیچ معاهده بین المللی راجع به مصونیت اخیر در حقوق بین الملل تدوین نشده است می توان گفت این مصونیت از جمله قواعد عرفی حقوق بین الملل محسوب می گردد. اما بعضی نویسندگان معتقدند که این مصونیت فوق امروزه به صورت یک اصل کلی حقوقی که دارای ریشه های عرفی است در آمده است. بر اساس قواعد حقوق بین الملل عرفی کلیه افرادی که دارای گذرنامه دیپلماتیک باشند از مصونیت‌های مشابه مأموران دیپلماتیک برخوردار می باشند. در توجیه این امر می توان گفت که اگر

مأموران دیپلماتیک یعنی فرستادگان دولت خارجی از مصونیت‌های شغلی برخوردارند به تبع اولی رئیس آنها نیز باید از همین مصونیتها برخوردار باشد. اما در فقدان یک کنوانسیون بین المللی راجع به مصونیت روسای کشورها و سایر مقامات حکومتی می توان تا حدی از دو کنوانسیون مأموریت‌های ویژه (۱۹۶۹ نیویورک) و کنوانسیون راجع به جلوگیری و مجازات جرایم اشخاص مورد حمایت بین المللی منجمله مأموران دیپلماتیک (۱۹۷۳) استفاده کرد. ایران به کنوانسیون اول در ۱۳۵۴ و به کنوانسیون دوم در ۱۳۵۷ ملحق شده است.

ایران همانند سایر کشورهای عضو کنوانسیون مأموریت‌های ویژه ۱۹۶۹، وجود مزایا و مصونیتها بر طبق حقوق بین الملل را برای روسای کشورهای خارجی در حین مأموریت در کشور خارجی پذیرفته است. در این کنوانسیون، اشخاصی که از طرف کشور فرستنده مشمول انجام وظیفه به عنوان رئیس مأموریت ویژه یا نماینده این دولت در مأموریت ویژه باشند از مصونیتها و مزایای کنوانسیون ۱۹۶۹ بهره مند می باشند (ماده ۱). این افراد ممکن است رییس دولت، وزیر امور خارجه یا اعضای بلند پایه دیگری باشند که بطور موقت انجام یک مأموریت ویژه را بعهده دارند. مواد ۲۷-۲۸-۲۹-۳۰ این کنوانسیون بطور صریح بر مصونیت‌های متعدد از جمله آزادی آمد و شد، تعرض ناپذیری شخصی و محل اقامت خصوصی و مصونیت از تعقیب جزایی این افراد شاغل در مأموریت‌های ویژه تأکید دارند.

بر اساس ماده ۱ بند الف کنوانسیون ۱۹۷۳، رییس کشور یا هر یک از اعضای گروهی که حسب قوانین اساسی کشور مربوطه وظایف رییس کشور را اعمال می کند جزو اشخاص مورد حمایت بین المللی تلقی می شود. در این ماده، رییس دولت و وزیر امور خارجه هم مشمول اشخاص مورد حمایت تلقی می شوند. بند ب ماده اخیر اضافه می نماید که اشخاص فوق الذکر به هنگام وقوع جرم علیه شخص یا اماکن رسمی یا محل سکونت یا وسیله نقلیه، حق دارند به موجب حقوق بین الملل از حمایت مخصوص در مقابل ایراد لطمه به شخص یا آزادی و حیثیت اعضای خانواده خود که با او زندگی می کنند برخوردار می باشند. بطور کلی، مقررات کنوانسیون ۱۹۷۳ دولتهای عضو را متعهد به اتخاذ تدابیر مقتضی جهت جلوگیری از وقوع حملات علیه شخص و آزادی و حیثیت شخص مورد حمایت بین المللی و مجازات مرتکبان جرایم علیه این اشخاص دعوت می کند. با توجه به مراتب فوق به نظر می رسد که در حقوق ایران مصونیت‌های شغلی روسا و سایر مقام های حکومتی کشورهای خارجی در قلمروی ایران براساس قواعد عرفی حقوق بین الملل و دو کنوانسیون فوق که ایران به آنها ملحق گردیده، مورد قبول قرار گرفته است.

۲- مصونیت مأموران دیپلماتیک و کنسولی

مأموران دیپلماتیک و کنسولی کشورهایی که روابط دیپلماتیک و کنسولی با جمهوری اسلامی ایران دارند در قلمروی ایران از مصونیت‌های شغلی مقرر در کنوانسیون‌های روابط دیپلماتیک ۱۹۶۱ و روابط کنسولی ۱۹۶۳ برخوردار می‌باشند. دلیل قبول این مصونیت این است که ایران از جمله اولین کشورهایی است که به این کنوانسیونها پیوسته و با تصویب مجلس، آنها را در حکم قانون داخلی قرار داده است. بنابراین، مصونیت‌های فوق از شمول صلاحیت مقامات محلی خارج است. باید اضافه کنیم براساس اصل عمل متقابل، مأموران دیپلماتیک و کنسولی ایران نیز در قلمروی کشورهای پذیرنده از این مصونیتها برخوردار می‌باشند.

در مورد مصونیت شغلی مأموران ذکر شده دو نکته ضروری است. اول اینکه، مصونیت به مفهوم عدم مجازات یا عدم مسئولیت مأمور در رابطه با جرایم و خطاهای احتمالی آنان نیست. می‌توان از دولت فرستنده تقاضای محاکمه و مجازات آنان را کرد. دوم، در صورت سوء استفاده از مصونیت‌های شغلی امکان اعلام آنان به عنوان عنصر نامطلوب یا غیر قابل قبول وجود دارد. بر طبق کنوانسیون‌های وین، مأموران دیپلماتیک و کنسولی از مصونیت‌های زیر برخوردار می‌باشند.

۱-۲- مصونیت از تعرض (مصونیت شخصی)

این مصونیت یک تضمین مناسب برای مأموران دیپلماتیک و کنسولی علیه هر گونه فشار مستقیم و غیر مستقیم کشور پذیرنده است. بر اساس ماده ۲۹ کنوانسیون روابط دیپلماتیک " شخص مأمور دیپلماتیک مصون است و نمی‌توان او را به هیچ عنوان مورد توقیف یا بازداشت قرار داد. دولت پذیرنده با وی رفتار محترمانه‌ای که در شأن اوست خواهد داشت و اقدامات لازم را برای ممانعت از ورود لطمه به شخص و آزادی و حیثیت او اتخاذ خواهد کرد." در مقایسه با مأموران دیپلماتیک، در ماده ۴۱ کنوانسیون روابط کنسولی، مصونیت شخصی مأموران کنسولی با محدودیت‌هایی پذیرفته شده است. بر اساس این ماده، ۱- مأموران کنسولی را نمی‌توان مگر در صورت ارتکاب جنایتی وخیم و متعاقب تصمیم مقام قضایی صلاحیتدار توقیف یا در انتظار محاکمه بازداشت کرد ۲- به استثنای مورد مذکور در بند ۱ ماده حاضر، مأموران کنسولی را نمی‌توان زندانی کرد و یا آزادی شخصی آنان را به نحو دیگری محدود ساخت، مگر در اجرای یک تصمیم قضایی که جنبه قطعی باشد. بند ۳ این ماده اضافه می‌کند که تعقیب جزایی مأمورکنسولی با رعایت احترام لازم و عدم ایجاد مانع در انجام وظایف کنسولی او باید انجام شود. بر اساس طرح کنوانسیون راجع به بینک دیپلماتیک و کیسه دیپلماتیک که همراه پیک نیست، پیکهای دیپلماتیک و کنسولی (که وظیفه آنان گرفتن، حمل و تحویل

کیسه دیپلماتیک به مأموریت‌های کشورها و بالعکس می باشد) از مصونیتی مشابه مأموران دیپلماتیک برخوردارند (مواد ۱۷-۱۸). در مقایسه این دو گروه مأموران، مشاهده می شود که مصونیت شخصی مأموران دیپلماتیک مطلق و غیر قابل تخطی و مصونیت شخصی مأموران کنسولی نسبی است. مصونتهای دیپلماتیک و کنسولی در بخشنامه شماره ۱۳۸۰۱۷ مورخه ۱۳۶۰/۱۲/۱۰ شورای عالی قضایی صراحتاً مورد تأکید قرار گرفته است.

۲-۲- مصونیت محل اقامت و اموال خصوصی

ماده ۳۰ کنوانسیون روابط دیپلماتیک مقرر می دارد که "محل اقامت خصوصی مأموران دیپلماتیک همانند اماکن مأموریت مورد حمایت است. بند ۳ ماده ۳۱ همین کنوانسیون اموال مأمور را مصون می داند. اما کنوانسیون روابط کنسولی هیچ اشاره ای بر این موارد ندارد. لذا ورود به محل اقامت مأموران کنسولی در چهارچوب قوانین و مقررات دولت پذیرنده امکان پذیر است و در اجرای احکام قضایی اموال خصوصی این مأموران قابل توقیف است. گر چه در عمل بر اساس نزاکت بین المللی غالباً چنین امری واقع نمی شود. در توجیه این تفاوت می توان به مصونیت شخصی کامل مأموران دیپلماتیک و مصونیت شخصی نسبی مأموران کنسولی اشاره کرد. به عبارت دیگر مداخله کشور پذیرنده در محل اقامت خصوصی و اموال مأموران کنسولی مانع انجام وظایف گروه اخیر شناخته نشده است. باید اشاره کنیم که خانواده مأموران دیپلماتیک و کنسولی از مصونتهای مشابه مأمور سرپرست خانواده برخوردارند (ماده ۲۷ کنوانسیون ۱۹۶۱ و بند ۲ ماده ۵۸ کنوانسیون ۱۹۶۳).

۲-۳- مصونیت قضایی و اجرایی

مصونیت قضایی مأموران دیپلماتیک و کنسولی موارد متعددی را در بر می گیرد که می توان در این مورد به مصونیت جزایی، مدنی و اداری اشاره کرد. بر اساس بند ۱ ماده ۳۲ کنوانسیون روابط دیپلماتیک "مأمور دیپلماتیک در دولت پذیرنده از مصونیت از تعقیب جزایی برخوردار است". این مصونیت غیر قابل خدشه و مطلق است. اما بر اساس بند ۱ ماده ۴۳ کنوانسیون روابط کنسولی، مأموران کنسولی صرفاً در مورد اعمالی که در رابطه با انجام وظایف کنسولی خود بعمل می آورند، در برابر مقامات قضایی و اداری دولت پذیرنده مصونیت جزایی دارند. بنابراین مصونیت آنان نسبی است.

در مورد مصونیت مدنی و اداری، بر اساس ماده ۲۱ کنوانسیون روابط دیپلماتیک و ماده ۴۳ کنوانسیون روابط کنسولی مصونتهای مأموران دیپلماتیک و کنسولی تا حد زیادی به هم نزدیک می باشد. مأموران دیپلماتیک اصولاً از مصونیت در دعاوی مدنی و اداری برخوردارند مگر در مواردی که الف- دعوا راجع به مال غیر منقول خصوصی واقع در قلمروی دولت پذیرنده باشد. ب- دعوا راجع

به ماترکی که در آن مأمور بطور خصوصی و نه به نام دولت پذیرنده وصی و این ترکه و وارث یا موصی له شده باشد. ج- هر گونه دعوا راجع به فعالیتهای حرفه ای یا تجاری از هر نوع که مأمور دیپلماتیک در خاک دولت پذیرنده و خارج از وظایف رسمی خود به آن اشتغال دارد. در مورد مأموران کنسولی، در کنوانسیون ۱۹۶۳ تأکید شده که این مأموران در مورد اعمالی که در انجام وظایف کنسولی خود بعمل می آورند از مصونیت فوق الذکر برخوردارند. بعلاوه، دعوی مربوط به قراردادهای شخصی و دعوی شخص ثالث ناشی از تصادفات وسیله نقلیه و کشتی و هواپیما از شمول این مصونیت خارج است.

بر اساس بند ۳ ماده ۳۱ کنوانسیون ۱۹۶۱، مأمور دیپلماتیک بجز در موارد مقرر در استثنای مصونیت مدنی واداری از مصونیت از اقدامات اجرایی برخوردارند. در موارد استثناء نیز، عملیات بشرطی مجاز است که به مصونیت شخصی یا محل اقامت مأمور لطمه ای وارد نسازد. در حالی که بر اساس ماده ۴۳ کنوانسیون ۱۹۶۳ مصونیت از اقدامات اجرایی مأموران کنسولی صرفاً در مورد اعمالی است که در انجام وظایف کنسولی خود بعمل می آورند.

مأموران دیپلماتیک بر اساس بند ۲ ماده ۳۱ کنوانسیون ۱۹۶۱ از مصونیت از ادای شهادت در مراجع قضایی برخوردارند. اما مأموران کنسولی بر اساس ماده ۴۴ کنوانسیون روابط کنسولی در مورد امور مربوط به وظایف خود، مجبور به ادای شهادت نیستند و در سایر موارد امکان احضار آنان به عنوان شاهد وجود دارد. لیکن در صورت امتناع، هیچ نوع اقدام قهری یا مجازات در باره آنان بعمل نمی آید و اخذ شهادت باید مانع انجام وظایف مأمور کنسولی نشده و استماع شهادت در محل کنسولگری یا محل اقامت خصوصی یا به صورت کتبی هم امکان پذیر است.

۳- مصونیت مأموران و کارمندان سازمانهای بین المللی

سازمانهای بین المللی امروزه بعنوان دومین گروه تابعان حقوق بین الملل شناخته می شوند. این سازمانها که دارای شخصیت حقوقی مجزا از کشورهای تشکیل دهنده آنها می باشند در رابطه با انجام وظایف خود دارای اموال و بودجه و کارکنانی می باشند که در هنگام مأموریت در کشورهای عضو سازمان یا کشورهای ثالث از مصونتهای مشابه دیپلماتها برخوردار می باشند. نمونه بارز این سازمانها سازمان ملل متحد است که ایران در همان سالهای اولیه بدان پیوسته است.

بر اساس ماده ۴ کنوانسیون مزایا و مصونتهای ملل متحد مصوب ۱۳ فوریه ۱۹۴۶ که در ۲۰ آذر ۱۳۵۲ تحت عنوان "قانون مزایا و مصونتهای ملل متحد" به تصویب مجلس شورای ملی ایران رسید،

نمایندگان کشورهای عضو و کارمندان سازمان ملل متحد (بخش ۱۱ تا ۱۶ و ۱۸) در قلمروی همه کشورها از جمله ایران از مصونیت‌های لازم برخوردارند. در کنوانسیون دیگری تحت عنوان "کنوانسیون راجع به مزایا و مصونیت‌های سازمانهای تخصصی ملل متحد که در آذر ماه ۱۳۵۲ با عنوان "قانون کنوانسیون مزایا و مصونیت‌های سازمانهای تخصصی" به تصویب مجلس شورای ملی رسید، ایران مصونیت‌های لازم را برای کارمندان این سازمانها در قلمروی خود پذیرفته است.

در رابطه با سایر سازمانهای بین المللی، چنانچه ایران در آن سازمان عضو باشد، متعهد به اعطای مصونیت‌های مقرر در اساسنامه سازمان به نمایندگان و کارمندان آن در قلمروی خود می باشد. باید اضافه کنیم که کنوانسیون دیگری تحت عنوان "کنوانسیون وین راجع به نمایندگی دولتها در روابطشان با سازمانهای بین المللی جهانی" (۱۹۷۵) در تاریخ ۱۳۷۶/۴/۲۸ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است. ایران با پیوستن به این کنوانسیون همانند سایر کشورهای عضو و بر اساس مواد ۲۸-۲۹-۳۰ این کنوانسیون متعهد به اعطای مصونیت شخصی، مصونیت محل اقامت خصوصی و اموال و مصونیت قضایی به رئیس مأموریت و کارمندان دیپلماتیک مأموریت‌های سازمانهای بین المللی شده است. البته این تعهد در صورتی است که یک ارگان یا کنفرانس سازمان بین المللی در قلمرو ایران تشکیل شود و یا مقرر سازمان یا دفتر آن در قلمروی ایران باشد.

بر اساس طرح کنوانسیون پیشنهادی کمیسیون حقوق بین الملل راجع به "وضعیت پیک دیپلماتیک و کیسه دیپلماتیک که همراه پیک نیست" (۱۹۸۹)، پیکهای مأموریت‌های دایم و مأموریت‌های دایم ناظر و هیئت نمایندگی ناظر در مفهوم کنوانسیون ۱۹۷۵ فوق الذکر نیز در انجام وظایف خود از مصونیت‌هایی مشابه مصونیت مأموران دیپلماتیک برخوردار می باشند.

ج- مصونیت‌های شغلی در حقوق داخلی

در حقوق داخلی اصل بر تساوی همه شهروندان در مقابل قانون و محکمه است و هیچ کس از تعقیب کیفری مصون نیست. (اصول ۱۹-۲۰-۳۶ قانون اساسی). لیکن این امر مانع از آن نیست که بعضی افراد از جمله نمایندگان مجلس، قضات و وکلا، بدلیل شغل و مسئولیت خود و برای حسن انجام وظایف خود از بعضی مصونیت‌های شغلی برخوردار نباشند. بنابراین در این قسمت ضمن بررسی علل عدم پیش بینی مصونیت اداری در حقوق ایران، وضعیت بعضی دارندگان مصونیت شغلی را در چهار دسته اخیر مورد بررسی قرار خواهیم داد. اول، مصونیت مقامات قوه مجریه دوم، مصونیت نمایندگان مجلس سوم، مصونیت قضات چهارم، مصونیت وکلای مدافع

۱- مصونیت مقامات قوه مجریه (مصونیت اداری)

در بعضی کشورها برای حسن انجام وظایف رییس قوه مجریه اعم از رییس کشور یا رییس حکومت و وزرا، در صورت ارتکاب جرم یا تخلف، تشریفات و مراجع ویژه ای برای محاکمه این افراد در نظر گرفته شده که به آن مصونیت اداری می گویند. این مصونیت به مفهوم عدم مسئولیت در مقابل قانون نیست، لیکن همانند مردم عادی با آنان برخورد نمی شود، لذا برای محاکمه عادی آنان سلب مصونیت لازم است. در فرانسه، رییس جمهور مصونیت اداری دارد و در صورت خیانت بزرگ در برابر دیوان عالی عدالت که اعضای آن توسط پارلمان انتخاب می شوند، محاکمه خواهد شد. نخست وزیر و وزیران نیز در خصوص جرایم مربوط به انجام وظایف خود در برابر این دیوان قابل محاکمه خواهند بود. در انگلیس نیز بغیر از مقام سلطنت، نخست وزیر و وزرا در صورت ارتکاب جرایم در ابتدا در مجلس عوام پرونده آنان مورد رسیدگی واقع و سپس برای اتخاذ تصمیم نهایی به مجلس لردها ارسال خواهد شد. مجلس اخیر به عنوان دادگاه، متهم را محاکمه و حکم لازم را صادر خواهد نمود. در امریکا نیز مجلس نمایندگان می تواند در صورت وقوف به ارتکاب جرم، با تشکیل کمیسیون تحقیق، دلایل لازم را علیه مقام های مهم از جمله رییس جمهور و وزرا و مقامات فدرال جمع آوری و با ارسال گزارش موارد اتهام به مجلس دوم یعنی سنا، مجلس اخیر همانند یک دادگاه غیر علنی فرد خاطی را محاکمه و رأی لازم را صادر خواهد کرد.

در قانون اساسی ایران، در اصل ۱۰۷ قانون اساسی به صراحت اعلام شده که بالاترین مقام رسمی کشور یعنی رهبر در مقابل قانون با سایر افراد مساوی است. با توجه به این اصل و عدم تصریح قوانین عادی کشور بر مصونیت اداری می توان گفت در حقوق ایران چنین مصونیت برای هیچکدام از مقام های از جمله رییس کشور، رییس جمهور و وزرا پیش بینی نشده است. صرفاً در مورد رییس جمهور و وزرا تنها استثنایی که وجود دارد این است که تعقیب آنان در صورت ارتکاب جرایم با اطلاع مجلس شورای اسلامی در دادگاههای عمومی تهران انجام خواهد شد.

۲- مصونیت نمایندگان مجلس (مصونیت پارلمانی)

مصونیت نمایندگان مجلس که به مصونیت پارلمانی شهرت یافته، امتیازی است که به آنان داده می شود تا بتوانند در مقابل تهدیدات و تعرض های قوای مجریه و قضاییه وظایف خود را به نحو احسن انجام دهند. مصونیت پارلمانی بنابراین یک وسیله دفاعی است که استقلال نماینده را در ادای وظایف نمایندگی تأمین و مانع تعقیب یا توقیف نماینده بخاطر ابراز آرا و نظرات وی می شود و حتی

تعقیب یا توقیف او را بدلیل ارتکاب جرایم نیز متوقف می سازد. این مصونیت در کشورها به دو صورت، مصونیت در اظهار نظر و رأی (عدم مسئولیت) و مصونیت از تعقیب کیفری (مصونیت از تعرض) تجلی پیدا کرده است.

در حقوق ایران، تنها اصل بیانگر مصونیت نمایندگان مجلس، اصل ۸۶ قانون اساسی است. بر اساس این اصل، "نمایندگان مجلس در مقام ایفای نمایندگی در اظهار نظر و رأی خود کاملاً آزادند و نمی توان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده اند یا آراییی که در مقام ایفای نمایندگی خود داده اند، تعقیب یا توقیف کرد". در تکمیل این اصل می توان به اصل ۸۴ قانون اساسی اشاره کرد که بر اساس آن "نماینده در برابر تمام ملت مسئول است و حق اظهار نظر در همه مسایل داخلی و خارجی کشور را دارا می باشد". با توجه به این دو اصل، مشخص می شود که مصونیت پارلمانی در ایران محدود به مصونیت نوع اول یعنی مصونیت در بیان و گفتار یا عدم مسئولیت است که از آن به عنوان مصونیت ماهوی نیز یاد می شود و مصونیت از تعقیب کیفری مورد قبول واقع نشده است. باید اضافه کنیم که در قانون اساسی مشروطیت (اصل ۱۲)، مصونیت از تعقیب کیفری نمایندگان مجلس پذیرفته شده بود، لیکن در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با توجه به اسلامی بودن نظام، چنین مصونیتی بر خلاف اصل تساوی شهروندان در مقابل قانون و معایر با مبانی اسلامی تلقی شده است.

به نظر حقوقدانان، مصونیت پارلمانی کلیه وظایف نمایندگی را در بر می گیرد و حتی نماینده را به سبب نظرات و آرای قبلی نمی توان پس از پایان دوره نمایندگی محاکمه نمود. اما در هر حال مصونیت نماینده مطلق نیست و امکان توهین به اشخاص حقیقی و حقوقی را به نماینده نمی دهد و خارج از انجام وظایف نمایندگی نیز کاربرد ندارد. بعلاوه چنانچه افکار و نظرات نماینده با افکار عمومی مغایرت داشته باشد، مردم وی را در دوره بعدی انتخاب نخواهند کرد. در کشورهایی که مصونیت از تعرض نماینده را نپذیرفته اند، نامبرده در صورت ارتکاب جرم یا شبه جرم همانند سایر افراد قابل تعقیب یا توقیف است...

ماده ۷۶ آیین نامه داخلی مجلس در صورت توهین یا تهمت نمایندگان در صحن مجلس، به افراد ذینفع اجازه پاسخگویی و دفاع از اتهام وارده را داده است. نکته قابل توجه این که، بعضی اتهامات جزایی علیه نمایندگان مانند تشویش اذهان عمومی و امثالهم دارای مصادیق مشخصی در قوانین داخلی نیست و این امر راه را برای تفسیرهای شخصی باز می گذارد. در خاتمه این مبحث باید اشاره کنیم که تعقیب و محاکمه بعضی نمایندگان مجلس توسط قوه قضاییه منجر به چالشهایی بین دو قوه مقننه و قضاییه شد. این اختلاف در یک مورد اخطار قانون اساسی رییس جمهور به رییس قوه قضاییه را در بر

داشت. نهایتاً بر اساس تقاضای رییس قوه قضاییه، شورای نگهبان در نظر تفسیری خود از اصل ۸۶ قانون اساسی، مصونیت نمایندگان را محدود به آزادی در اظهار نظر و رأی در صحن مجلس و در مورد انجام وظایف نمایندگی دانست.

۳- مصونیت قضات

گروه دیگری از افراد که به دلیل انجام وظایف خطیر و مسئولیت قانونی خود از مصونیت شغلی برخوردارند، قضات محاکم می باشند. منظور از این مصونیت این است که این افراد قبل از صدور حکم تعلیق از دادگاه انتظامی قضات قابل تعقیب کیفری نیستند و جابجایی آنان بجز در موارد استثنایی امکان پذیر نیست. به نظر بعضی نویسندگان، مصونیت قضات حاصل تجربه ارزشمندی است که در آن قضات دست نشانده حکام مستبد به قضات مستقل و مقتدر تبدیل شده اند. البته این مصونیت به مفهوم عدم مسئولیت در برابر ارتکاب جرایم نیست. بلکه رسیدگی به تخلفات و جابجایی آنان با شرایط و تشریفات ویژه ای انجام پذیر است. بطور کلی، هدف از مصونیت قضات که تحت عنوان استقلال قاضی از آن یاد می شود، ایجاد مصونیت به نفع وی نیست، بلکه هدف اصلی تأمین دادرسی بیطرفانه، تساوی مردم در اجرای قانون نسبت به آنان و ایجاد اعتماد نسبت به دستگاه قضایی است. این مصونیت در واقع ضامن اجرای عدالت و تأمین حقوق مردم و نیز تأمین اقتدار دستگاه قضایی است.

در حقوق ایران، به اصل استقلال قضات توجه ویژه مبذول شده است. بر اساس اصل ۱۶۶ قانون اساسی "قاضی را نمی توان از مقامی که شاغل آن است بدون محاکمه یا ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است به طور موقت یا دائم منفصل کرد یا بدون رضای او محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصمیم رییس قوه قضاییه پس از مشورت با رییس دیوان عالی کشور و دادستان کل، نقل و انتقال دوره ای قضات بر طبق ضوابط کلی که قانون تعیین می کند صورت می گیرد". بر طبق اصل فوق می توان مصونیت قضات را در قالب دو قاعده کلی بیان نمود. اول- منع عزل قضات و دوم- منع نقل و انتقال و تغییر قضات.

در رابطه با ممنوعیت عزل قضات باید توجه داشت که هدف از این مصونیت، اجرای صحیح عدالت توسط قضات و عدم نگرانی در انجام صحیح وظایف آنان است. قاضی با سایر کارگزاران نظام تفاوت دارد. او تحت امر مقام مافوق خود نیست و حتی رییس دادگستری حوزه قضایی محل مأموریت قاضی هم صرفاً بر او ریاست اداری دارد و نه قضایی. در مقابل سایر مستخدمان دولت، تحت امر مقام

ما فوق هستند و هیئت حاکم حق دارد هر زمان اراده کند، کارگزاران و مسوولان کشور را عزل کند و این امر یکی از ابزارهای نظارت مدیریتی است.

بررسی مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی نشان می‌دهد که چنین مصونیتی در رابطه با سایر مأموران قضایی از جمله قضات تحقیق هم قابل اعمال می‌باشد. اما بر اصل منع عزل قضات و با توجه به مفهوم مخالف اصل ۱۶۴ می‌توان استثناهای وارد کرد. اول اینکه، عزل قضات به سبب تخلفات و تقصیرات شغلی امکان پذیر است لیکن موضوع تعقیب با تشریفات ویژه ای در دادسرا و دادگاه انتظامی قضات قابل پیگیری است. بنابراین، در صورت ارتکاب جرم و تأیید مراجع اخیر الذکر و تعلیق مصونیت قضایی، می‌توان او را در دادگاههای عمومی مورد تعقیب جزایی قرار داد دوم، قاضی در صورت فقدان صلاحیت امر قضا بدلالی چون عدالت، صحت مزاج، اعتیاد و توانایی انجام کار، تغییر تابعیت و امثالهم نیز قابل عزل می‌باشد. در این موارد محکمه عالی قضات مرکب از از رییس قوه قضاییه، رییس دیوان عالی کشور، دادستان کل کشور، رییس شعبه اول دادگاه انتظامی قضات و دادستان انتظامی قضات تصمیم نهایی را اتخاذ خواهد کرد.

در رابطه با مصونیت دوم یعنی منع انتقال و تغییر قضات، ذکر دو نکته لازم است. اول، مفهوم اقتضای مصلحت جامعه بسیار وسیع است و بر حسب زمان و مکان و اوضاع و احوال قابل تفسیرهای متعدد می‌باشد. دوم، علیرغم پیش بینی مشورت رییس قوه قضاییه با رییس دیوان عالی کشور و دادستان کل، دست او برای نقل و انتقال قضات باز است که این امر تاحدی می‌تواند مصونیت مزبور را تحت الشعاع قرار دهد. در خاتمه باید اشاره کنیم که نقل و انتقال دوره ای قضات منافاتی با مصونیت آنان ندارد. بعلاوه، بر اساس اصل ۱۷۱ قانون اساسی قاضی در صورت تقصیر یا خطای شخصی مسئولیت مدنی دارد و موظف به جبران خسارات می‌باشد. در غیر این صورت خسارت به وسیله دولت جبران می‌شود و در هر حال از متهم اعاده حیثیت بعمل می‌آید.

۴- مصونیت وکلای مدافع

گروه دیگری از افراد که بدلائیل شغلی ممکن است از مصونیت‌هایی برخوردار باشند، وکلای مدافع هستند. حضور این افراد در بعضی دعاوی بویژه جرایم سیاسی و مطبوعاتی و جرایم سنگین از اهمیت ویژه ای برخوردار است. این افراد برای حسن انجام وظایف خود لازم است که بتوانند بدون واهمه از تعقیب یا توقیف، وظیفه دفاع از موکلان خود را انجام داده و با استقلال کامل از حیث جابجایی یا عدم

عزل از طرف مقامهای قضایی، خدمات خود را انجام دهند. به همین دلیل در قوانین اکثر کشورها مصونیت وکلا به صراحت بیان شده است. لیکن در قوانین ایران این صراحت وجود ندارد.

در قوانین قبل از انقلاب اسلامی، در ماده ۲۰ قانون استقلال کانون وکلا، پیش بینی شده بود "هرکس نسبت به وکیل دادگستری در حین انجام وظیفه وکالتی یا به سبب آن توهین نماید به حبس تأدیبی از پانزده روز الی سه ماه محکوم خواهد گردید". این قانون صرفاً به حمایت وکلا در حین انجام وظیفه پرداخته بود و به مصونیت آنان توجهی نداشت. پس از انقلاب اسلامی نیز قانونی که صراحتاً مصونیت وکلا را پیش بینی کند، تدوین نشد. لیکن یکی از مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام تا حدی می تواند این کمبود را پر کند. بر اساس تبصره ۳ مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام در خصوص انتخاب وکیل توسط اصحاب دعوا مورخه ۱۳۷۰ "وکیل در موضع دفاع، از احترام و تأمینات شاغلین شغل قضا برخوردار است. بر اساس این مصوبه می توان مصونیتی مشابه مصونیت قضات برای وکلا در مقام دفاع در نظر گرفت.

از این نظر، اگر مصوبه اخیر را با اصل ۱۶۴ قانون اساسی مقایسه کنیم به این نتیجه خواهیم رسید که، وکلا نیز بدون محاکمه یا ثبوت جرم یا تخلف موجب انفصال، از مقام خود به طور موقت یا دائم قابل عزل نیستند و می توانند با استقلال و آزادی کامل در دفاع از موکلن خود بیاناتی را اظهار یا منتشر کنند. حال چنانچه این بیانات یا اظهارات متضمن توهین یا افترا به کسی باشد موضوع نه از طریق مراجع قضایی عادی، بلکه از طریق دادسرای انتظامی قضات پیگیری خواهد شد. بنابراین، وکیل در حین وکالت و بدلیل انجام وظیفه خود قابل تعقیب کیفری و توقیف نخواهد بود. در مورد محرومیت از وکالت و عزل وکیل تنها مرجع ذیصلاح، دادگاه انتظامی است. البته رسیدگی تجدید نظر نسبت به آرای این دادگاه و بر اساس قانون استقلال کانون وکلای دادگستری مصوب ۱۳۳۳ با دادگاه عالی انتظامی قضات است.

باید توجه داشت که چنانچه بیانات و نوشته های وکیل خارج از موضوع وکالت و موجب اهانت و افترا به دیگران باشد، مصونیت فوق الذکر مشمول حال وی نمی شود و همچنین در صورت ارتکاب جرایم و سایر تخلفات، وکیل همانند سایر افراد عادی در محاکم عمومی قابل محاکمه خواهد بود. در خاتمه به نظر می رسد که برای تأمین امنیت قضایی، تحکیم استقلال و آزادی وکلا در موضع دفاع و وجود نوعی مصونیت برای آنان لازم است. در این زمینه، تبصره ۳ قانون انتخاب وکیل توسط اصحاب دعوا می تواند تا حد زیادی این نیاز را برطرف کند.

نتیجه گیری

در حقوق ایران، همانند سایر کشورها برای بعضی مشاغل حساس عمومی، مصونیت شغلی در نظر گرفته شده است. هدف از این مصونیت، حفظ استقلال شغلی دارندگان مصونیت، تأمین حسن اجرای وظایف و در روابط بین کشورها رعایت اصل تساوی حاکمیت کشورهاست. لیکن در مقایسه با سایر کشورها، مصونیت اخیر بر حسب دارندگان آن با محدودیت‌هایی روبرو می‌باشد. بررسی دارندگان مصونیت در حقوق بین الملل که در قلمروی ایران حضور دارند، نشان می‌دهد که دارندگان این مصونیت علیرغم اسلامی بودن نظام، به دلیل تعهدات بین المللی ایران از مصونیتی مشابه با همقطاران خود در سایر کشورها برخوردار شده اند. در این رابطه می‌توان گفت که روسای کشورها و سایر مقام های حکومتی، مأموران دیپلماتیک و کنسولی و مأموران و کارمندان سازمانهای بین المللی در قلمروی ایران از مصونیت‌های مقرر در حقوق بین الملل برخوردارند. این مصونیتها به صورت مصونیت از تعرض، مصونیت محل اقامت و اموال خصوصی و مصونیت قضایی و اجرایی پیش بینی شده است. بررسی وضعیت دارندگان مصونیت شغلی در حقوق داخلی، نشان می‌دهد که به دلیل اسلامی بودن نظام، این مصونیت با محدودیت‌هایی روبرو می‌باشد. لذا با توجه به تأکید شرع مقدس اسلام و قوانین داخلی از جمله قانون اساسی بر برابری افراد در مقابل قانون، برای مقامات قوه مجریه از جمله رهبر، رئیس جمهور و سایر مقام های حکومتی مصونیت اداری وجود ندارد. لیکن برای سه گروه از افراد از جمله نمایندگان مجلس، قضات و وکلای مدافع تا حدی مصونیت شغلی پیش بینی شده است. مصونیت پارلمانی در ایران صرفاً به صورت مصونیت در بیان و گفتار یا عدم مسئولیت در نظر گرفته شده و مصونیت از تعقیب جزایی برای نمایندگان وجود ندارد. در مورد قضات هم، مصونیت قضایی به صورت منع عزل، انتقال و تغییر این افراد بدون رضایت آنان (مگر در موارد مصلحت جامعه) وجود دارد. در مورد وکلای مدافع نیز علیرغم عدم تصریح صریح مصونیت آنان، می‌توان بر اساس تبصره ۳ قانون انتخاب وکیل توسط اصحاب دعوا مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام، آنان را در موضع دفاع از همان احترام و تأمینات قضات برخوردار دانست.

منابع

الف- کتب و مقالات

- ۱- آقایی، سید داوود، فن دیپلماسی و آداب کنسولی، جزوه درسی، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق، ۱۳۸۰
- ۲- توسلی نایینی، منوچهر، مصونیت وکلای مدافع در حقوق ایران، ماهنامه وکالت، شماره ۹، ۱۳۸۰
- ۳- توسلی نایینی، منوچهر، بررسی تطبیقی مصونیتها و مزایای دیپلماتیک و کنسولی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۰
- ۴- پورهاشمی، سید عباس، مجموعه قوانین و مقررات حقوق بین الملل، مجد، ۱۳۸۰
- ۵- رشید، احمد، اسلام و حقوق بین الملل، ترجمه حسین سیدی، تهران، مرکز مطالعات بین المللی، ۱۳۵۳، ص ۸۴ و همچنین، ابن الفراء، رسل الملوك (سفران)، تصحیح و تألیف صلاح الدین منجد، ترجمه پرویز آتابکی، تهران، سازمان انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۶۳
- ۶- زرینی مفرد، جلال، لغو مصونیت قضایی وکلای دادگستری انگلستان، ماهنامه وکالت، شماره ۵
- ۷- خدوری مجید، جنگ و صلح در اسلام، ترجمه سید غلامرضا سعیدی، تهران، اقبال، ۱۳۳۵
- ۸- صور اسرافیل، محمود، التباس معنای مزایا و مصونیتهای حقوق بین الملل، تأملی بر تعاریف و مفاهیم، مجله حقوقی دفتر خدمات حقوقی بین المللی، شماره ۲۵، ۱۳۷۹.
- ۹- ضیایی بیگدلی، محمد رضا، مصونیت کشورها و مقامات حکومتی از دیدگاه حقوق بین الملل، مجله پژوهش حقوق و سیاست، دانشگاه علامه طباطبایی، سال سوم، شماره چهارم، ۱۳۸۰
- ۱۰- عرفانی، محمود، حقوق تطبیقی، چاپخانه صنوبر، تهران، چاپ اول، ۱۳۶۵
- ۱۱- قاضی، ابوالفضل، بایسته های حقوق اساسی، نشر دادگستر، تهران، چاپ پنجم، ۱۳۷۹
- ۱۲- کاتبی، حسینقلی، وکالت، انتشارات آبان، چاپ دوم، ۲۵۳۷
- ۱۳- محبی، محسن "استقلال قاضی، مصونیت یا مسئولیت؟ ماهنامه وکالت، شماره ۴، آذر ۱۳۷۹
- ۱۴- مولایی، یوسف، وابستگی متقابل حقوق بین الملل عمومی و حقوق بین الملل خصوصی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۶
- ۱۵- هاشمی، سید محمد، حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، جلد دوم، حاکمیت و نهادهای سیاسی، نشر دادگستر، ۱۳۷۹

ب- سایر منابع

- ۱- فهرست معاهدات چند جانبه بین المللی که دولت ایران تا تاریخ اول فروردین ۱۳۶۹ به آنها ملحق شده است. اداره کل امور حقوقی وزارت امور خارجه.
- ۲- مجموعه قوانین سال ۱۳۵۲، آرشیو کیهان، شماره ۲۰-۲۳
- ۳- صورت مجلس مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، جلد دوم، جلد سوم
- ۴- مجموعه مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام، تدوین امیر هوشنگ سامان نژاد، انتشارات فردوسی، ۱۳۷۹
- ۵- روزنامه ایران، ۲۸ بهمن ۱۳۸۰

A-Books and articles

- 1-Muxart Anne, l'immunité de l'ex -chef d'Etat et competence universel, Quelques Reflexions a propos de l'affaire Pinochet, Revue d'analyse juridique de l'actualité internationale, partie une, 1998
- 2-Pierre Pactet , Institutions politiques, Droit constitutionnel, Masson, 9ed, 1989
- 3-Tavassoli Naini Manuchehr, Immunité du courrier et de la valise diplomatiques, memoire de DEA de droit public, Université de Reims, 1995

B- Documents

- 1-Lexique des termes juridiques, Dalloz, 1995, 10 ed
- 2-International Charter of legal defense Rights, The Union international des avocats (UIA)
- 3-Report on the international law commission on the work of its 44th session, United Nations, New york, 1989
- 4-Yearbook of the United Nations, 1969, vol 23

Les immunités fonctionnelles en droit iranien

Manuchehr TAVASSOLI-NAINI¹

L'un des importants sujets discutés en droit public est celui des immunités fonctionnelles. En raison d'instauration de système islamique, ce sujet a, en droit iranien des caractères spécifiques. D'une part, selon les principes islamiques, aucune autorité n'a pas l'immunité et le législateur a insisté sur le principe d'égalité des gens devant la loi. D'autre part, il est nécessaire que certaines personnes exerçant les plus hautes fonctions publiques puissent bénéficier de l'immunité fonctionnelle pour le bon accomplissement de leurs devoirs et la préservation de leur indépendance.

Étude portant sur la manière de règlement de ce conflit en droit iranien nous montre que les titulaires internationaux de l'immunité fonctionnelle tels que les chefs d'Etat et d'autres autorités gouvernementales, les agents diplomatiques et consulaires et les cadres administratifs des organisations internationales en territoire iranien, selon les traditions islamiques et les obligations internationales, bénéficient d'une immunité comparable à celles de leurs homologues dans d'autres territoires. Ces immunités sont prévues comme les suivants : l'inviolabilité, l'immunité de logement et la propriété privée, l'immunité juridictionnelle et l'immunité de l'exécution de jugement.

Au contraire, les titulaires internes de l'immunité, en raison du système islamique confrontent certaines restrictions. Vue la recommandation des préceptes islamiques (*charria*) et les lois nationales telles que la Constitution sur l'égalité des individus devant la loi, il n'y a pas l'immunité administrative pour le Guide, le Président de République et autres autorités gouvernementales. Par contre, le droit iranien accord aux parlementaires, aux magistrats et aux avocats une immunité. Sur cette base, l'immunité des parlementaires est reconnue sous la forme d'irresponsabilité en parole et pour exercice de son droit de vote ; l'immunité des magistrats est reconnue sous la forme d'irrévocabilité et inamovibilité et l'immunité des avocats est reconnue sous la forme du respect et des garanties accordées aux magistrats.

---

¹ Maître de conférence à l'université de Shahrekord